

Якубенко Я. А.

Київський національний університет культури і мистецтв,
Наукова бібліотека

УДК 316.75:023

ОСОБЛИВОСТІ ПОБУДОВИ МОДЕЛІ ІДЕОЛОГІЇ БІБЛІОТЕЧНОЇ СПІЛЬНОТИ

Важливим елементом у ході побудови моделі ідеології є аналіз основних тенденцій розвитку бібліотеки в умовах соціально-економічних перетворень, співвідношення основних чинників, що визначають динаміку цього процесу. Такий підхід дає змогу вирішити одну із найважливіших проблем дослідження: відбір основних ознак, яким має відповідати уявна модель бібліотеки.

Ключові слова: бібліотека, модель бібліотечної ідеології, бібліотечне обслуговування, бібліотечна політика, читач, книга.

Нова соціокультурна ситуація протягом останніх років була зумовлена значними штучними і соціально-економічними трансформаціями, що визначили нову систему цінностей та окреслили ринковий орієнтир і в організації діяльності бібліотеки. Проблема виживання, адаптації, трансформації та розвитку стала найактуальнішою як у практичній реалізації, так і в дослідницькій роботі. Однак, теоретичне опанування бібліотечно-економічної проблематики в контексті ринкових взаємин потребує синтезу сучасних уявлень про бібліотеку, визначення етапів її розвитку, економічної адаптованості, змін у функціонально-технологічних, інформаційно-сервісних, організаційно-управлінських формах діяльності та побудови перспективної моделі сучасної бібліотеки. Вона має забезпечувати якісні зміни у вигляді системної трансформації і розроблення системи забезпечення макромасштабного функціонування. Вона також охоплює лібералізацію державної політики, спрямовану на дієву законодавчо-фінансову підтримку процесу прийняття рішень щодо реформування у бібліотечній сфері, забезпечення всебічної підтримки бібліотеки як важливої складової цивілізованого, інтелектуального суспільного розвитку.

В даний час рішення бібліотечних проблем розвивається за трьома напрямками: концептуальному, економічному та ідеологічному. Останнє із цих основоположних напрямків незаслужено забуте, хоча є сьогодні дуже актуальним як в державному масштабі, так і в галузі бібліотечної справи.

З розвитком суспільства неминує виникати такі питання, як зміна концепції бібліотечного обслуговування, місце бібліотеки в суспільстві, призначення професії бібліотекаря. Фахівці старшого покоління можуть згадати як неодноразово висловлювалися скептиками побоювання з приводу трансформації функцій бібліотеки. Прихильники електронних засобів комунікації пророкують крах бібліотечної справи і висловлюють переконання, що електронна книга замінить традиційну.

Але з часом стає ясно, що всі нововведення, які відбувалися в суспільстві на всіх етапах його розвитку, успішно поєднуються з бібліотечною роботою, використовуються в роботі з книгою, незамінні в різних формах індивідуальної та масової роботи, збагачують її і живлять новими ідеями. Тому сучасна бібліотечна наука і практика повинні не готуватися до гіршого, а оцінивши ситуацію, порівнявши її з реаліями української дійсності, досягненнями світового досвіду, знайти шляхи затвердження та розвитку вітчизняного бібліотекознавства. Таким чином, не протиставлення, а взаємозбагачення, взаємодія традиційних та електронних носіїв має стати бібліотечною політикою.

Для розробки професійної ідеології необхідно усвідомити, що сенс бібліотечної праці, в цілому, пов'язаний з розумінням того, для чого працює бібліотекар, на які результати орієнтована робота бібліотеки. Все це знаходить сумарне відображення у професійній ідеології.

Бібліотечна ідеологія не може розглядатися як частина будь-якої з існуючих в суспільній свідомості ідеологій: лібералізму, консерватизму, соціалізму та ін. Але в той же час вона не може розглядатися і у відриві від них, оскільки відчуває на собі вплив цих напрямків людської думки. Але як саме протікає цей вплив? Спеціальних досліджень на цю тему немає не тільки в нашій спеціальній, але і у вітчизняній і світовій літературі.

Разом з тим, у деяких дослідженнях неявно обгрунтовується, по суті справи, саме такий шлях утворення бібліотечної ідеології: вона безпосередньо засвоює поняття і цінності лібералізму, соціал-демократизму та ін., які і складають її основу або кістяк. Якщо стати на цей шлях формування бібліотечної ідеології, то в підсумку вона виявиться несамостійним конгломератом різних ідеологічних норм, поглядів, установок, багато з яких до того ж виключають один одного, оскільки належать різним ідеологіям. Саме такий підхід до бібліотечної ідеології найбільше ставить під сумнів її практичну корисність і цінність.

Бібліотечна ідеологія повинна розроблятися як ідеологія бібліотечної спільноти, відображати і висловлювати, в першу чергу, його інтереси та цілі. У бібліотечній ідеології

використовуються існуючі в суспільстві ідеологічні цінності, ідеї та установки, але це не означає, що ідеологія щоразу набуває якийсь певний ідеологічний окрас із висуненням на перший план «неоконсервативних» або «неоліберальних» або якихось інших цінностей.

Важливу роль також відіграє і консерватизм професійної свідомості: на першому місці у бібліотекарів, як і раніше, стоїть завдання «збереження» бібліотечного фонду, а не його «використання» читачами. Тільки змінивши пріоритети бібліотечної роботи, помінявши місцями за ступенем важливості «збереження» і «використання» фонду, ми доб'ємося істотних зрушень у просуванні відкритого доступу в наших бібліотеках.

В даний час у професійному бібліотечному суспільстві активно дискутуються такі питання ліберального спрямування, як вільний доступ до інформації, надання користувачу будь-яких видів видань без всяких обмежень, зняття цензурних заборон.

Впровадження в бібліотечне обслуговування електронних засобів масової інформації, комп'ютеризація бібліотечних процесів, використання Інтернет справили революційні перетворення в бібліотечній справі, внесли багато нового, прогресивного, що полегшує працю бібліотекаря і читача.

При побудові моделі сучасної бібліотеки є завбачення того, що й вибір залежить від комплексу чинників, які визначаються макро і мікросередовищем. У цьому випадку моделюється динамічна система, яка стимулює активну взаємодію між макро і мікросередовищем бібліотеки та іншими складовими частинами. З одного боку, це створює підґрунтя для стратегічного визначення пріоритетів розвитку бібліотеки на основі врахування внутрішніх потреб і настанов, з іншого – висуває проблему детермінізму, бо вплив макросередовища часто має непередбачувані прояви, підсилені регіональною специфікою.

Важливим елементом у ході побудови моделі ідеології є аналіз основних тенденцій розвитку бібліотеки в умовах соціально-економічних перетворень, співвідношення основних чинників, що визначають динаміку цього процесу. Такий підхід дає змогу вирішити одну із найважливіших проблем дослідження: відбір основних ознак, яким має відповідати уявна модель бібліотеки.

Попередній аналіз розвитку на макро і мікрорівні дає змогу зробити висновок, що для досягнення майбутнього бажаного стану бібліотека має здійснити планомірний і виважений перехід до соціально-економічної орієнтації діяльності.

Модель повинна мати соціальну сутність, базуватися на системі економічного регулювання і контролю, ринковому механізмі функціонування, враховувати особливості

переходного періоду до ринкової економіки, опиратися на регіональну специфіку. Зазначене зумовлює вибір таких основних ознак, яким має відповідати модель бібліотеки: соціальна сутність; ринкова спрямованість; економічна ефективність; стратегічне обґрунтування і регіональна специфіка.

Однак, поряд із позитивними моментами, прагнення все оновити, відмовитися від зарекомендованих себе традицій і напрацьованого досвіду може також призвести до негативних наслідків. Так, наприклад, різкий перехід до електронних каталогів і відмова від карткового, може поставити бібліотеку в скрутне становище, завдати шкоди усталеним традиціям, сприяти втраті накопиченого за багато десятиліть багатого методичного матеріалу. Не випадково в бібліотеках при введенні електронного каталогу зберігається і картковий каталог.

У новому тисячолітті побудова інформаційного суспільства постає як глобальне завдання людства. Бібліотекарі багатьох країн заявляють про своє прагнення брати участь у створенні суспільства, в якому кожен отримає доступ до інформації і знань в ім'я здійснення прав людини та гармонійного розвитку особистості. Інформаційні і комунікаційні технології розглядаються бібліотекарями як найважливіший інструмент розвитку, який може застосовуватися у всіх видах людської діяльності, використовуватися для вирішення політичних, економічних і соціальних завдань, для подолання нерівності між народами, країнами, цивілізаціями, соціальними групами, для збереження культурного надбання людства.

Вільний доступ до інформації і знань є професійною етичною цінністю для бібліотекарів. Вона проявляється в етичних переконаннях, які побутують у професійному створенні бібліотекарів, і в етичній поведінці, яка проходить в ситуаціях, породжених професійною бібліотечною діяльністю.

Бібліотечна ідеологія потребує розробки способів пропорційного і гармонійного поєднання вільного і належного (необхідного), нормативного (відповідно з бібліотечними етичними нормами). Сьогодні це одне з головних питань її розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алтухова, Г. Профессиональная этика как целостный свод идей, ценностей и норм / Г. Алтухова // Библиотечное дело. – 2010. – № 5. – С. 16–19.
2. Ванеев, А. Н. О консерватизме и традициях в библиотечном деле: вопросы теории / А. Н. Ванеев // Библиотековедение. – 1997. – № 5/6. – С. 28–35.

3. Грет, Г. П. Книжкова торгівля як соціокультурний чинник розвитку читання складової індустрії вільного часу / Г. П. Грет // Вісник Книжкової палати України. – 2009. – № 4. – С. 16–18.
4. Петрова, Л. Г. Бібліотека в умовах суспільно-економічних змін : монографія / Л. Г. Петрова. – Київ, 2003. – 301 с.
5. Соколов, А. В. На пути к Кодексу библиотечной этики: новая редакция нуждается в доработке / А. В. Соколов // Библиотечное дело. – 2011. – № 6. – С. 33–35.
6. Фёдоров, В. Библиотека последней инстанции / В. Фёдоров // Независимая газета. – 8 авг. 2000 г. – С. 7.

Якубенко Я. А.

Киевский национальный университет культуры и искусств, Научная библиотека

ОСОБЕННОСТИ ПОСТРОЕНИЯ МОДЕЛИ ИДЕОЛОГИИ БИБЛИОТЕЧНОГО СООБЩЕСТВА

Важным элементом в ходе построения модели идеологии является анализ основных тенденций развития библиотеки в условиях социально-экономических преобразований, соотношение основных факторов, определяющих динамику этого процесса. Такой подход делает возможным решить одну из важнейших проблем исследования: отбор основных признаков, которым должна отвечать мысленная модель библиотеки.

Ключевые слова: библиотека, модель библиотечной идеологии, библиотечное обслуживание, библиотечная политика, читатель, книга.

Yakubenko Y. A.

The Kiev National University of Culture and Arts, Scientific Library

FEATURES OF CONSTRUCTION OF MODELS OF IDEOLOGY LIBRARY COMMUNITY

An important element in the course of constructing a model of ideology is the analysis of the main trends of the library in terms of socio-economic changes, the ratio of the main factors determining the dynamics of the process. This approach makes it possible to solve one major problem with the selection of study basic features that should meet an imaginary model library.

Keywords: library, model library ideology, library service, library policy, reader, book.